

Studying and analyzing the foreign policy views and positions of the 14th presidential election candidates

Mohammad Faghiri¹

Foreign policy is a set of views, policies, strategies, criteria and positions in the international world. The aim is to examine and compare the foreign policy from of the candidates' point of view. The research method is content analysis and its type is a case study on the fourth debate on "foreign policy". The statistical population and the sample also include 20622 words. The findings of the research show that the candidates did not use scientific terms in explaining the political manifesto sufficiently and they did not have a scientific program about theory, hypothesis, policy, perspective, etc. The candidates mostly shared opinions about harmony, unity, justice and participation and paid attention to the geopolitical situation of Iran, but they differed from each other in terms of methods and attitudes and focused more on discussion, controversy, defense, negation, proof, protest, claim, criticism, towards each other and have tried to prove their superiority or drive the competitor out of the field with more rhetorical tricks

Keywords: foreign policy, opportunity, capacity, threat, challenge, manifesto

سال دوم، شماره ۲،
تابستان ۱۴۰۲
بررسی و تحلیل
دیدگاهها و مواضع
سیاست خارجی
کاندیداهای دوره
چهاردهم ریاست
جمهوری

¹ Assistant Professor Farhangian University, Tehran, Iran
mohammadfaghiri52@gmail.com

بررسی و تحلیل دیدگاه‌ها و مواضع سیاست خارجی کاندیداهای دوره چهاردهم ریاست جمهوری

دکتر محمد فقیری^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱۲/۰۹

چکیده

سیاست خارجی مجموعه‌ای از دیدگاه‌ها، خط‌مشی‌ها، راهبردها، معیارها و مواضع در دنیای بین‌الملل است. هدف آن است که سیاست خارجی از دیدگاه کاندیداهای بررسی و مقایسه گردد. روش تحقیق، تحلیل محتوا و نوع آن بررسی موردی بر روی مناظره چهارم با موضوع «سیاست خارجی» است. جامعه آماری و حجم نمونه نیز شامل ۲۰۶۲۲ واژه بوده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که کاندیداهای از اصطلاحات علمی در تبیین مانیفست سیاسی به قدر کفایت استفاده نکرده‌اند و در باب نظریه، فرضیه، خط‌مشی، چشم‌انداز و ... برنامه‌ای علمی نداشته‌اند. کاندیداهای بیشتر دربارهٔ وفاق، وحدت، عدالت و مشارکت اشتراک نظر داشته و به موقعیت ژئوپلیتیک ایران توجه داشته‌اند اما از نظر روش و نگرش با یکدیگر تفاوت داشته و بیشتر به اصلی بحث، جدل، دفاع، نفی، اثبات، اعتراض، ادعا، انتقاد، و موضع‌گیری نسبت به یکدیگر پرداخته‌اند و با شگردهای توریکی بیشتر در صدد اثبات برتری خود یا راندن رقیب از میدان بوده‌اند.

سال دوم، شماره ۲،

تابستان ۱۴۰۲

بررسی و تحلیل
دیدگاه‌ها و مواضع
سیاست خارجی
کاندیداهای دوره
چهاردهم ریاست
جمهوری

واژه‌های کلیدی: سیاست خارجی، فرصت، ظرفیت، تهدید، چالش، مانیفست

۱ استادیار دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

مقدمه

اصطلاح تحلیل محتوا (Content analysis) را گلیرز و اشتروس (Glass-er and Stauss) به لیندا اسمیت (Linda smith) در سال ۱۹۳۱ نسبت می‌دهند (ادیب، پرویزی و صلصالی، ۱۳۹۰: ۲۵۱). تعاریف مختلفی از تحلیل محتوا وجود دارد: هولستی (Holesti, 1968) آن را مهارتی برای استنباط عینی و نظام ویژگی‌های خاص پیام میداند. سندلوسکی (Sandelowski, 1955) آن را روش تجزیه و تحلیل اطلاعات میداند که از طریق آن میتوان داده‌ها را توصیف، تحلیل و تفسیر کرد. باردن (Bardon) نیز تحلیل محتوا را فنی عینی و کمی برای تحلیل و تفسیر متن میداند. چلیمسکی (Chelimsky) نیز آن را روشی برای گردآوری، سازماندهی و استنباط داده‌ها و ویژگی‌های آن می‌پندارد. (مومنی راد و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۹۱-۱۹۲).

تحلیل محتوا دارای انواع و گرایش‌های متفاوتی است؛ کیفی و کمی، آشکار و پنهان و استقرائی و استنتاجی. در تحلیل کیفی مثلاً بیشتر شباهت، تفاوت و روابط مهم است اما در نوع کمی، کمیت، عینیت و بسامد حائز اهمیت است. در تحلیل محتوای پنهان نیز لایه‌های معنایی زیرین متن مد نظر است و در نوع آشکار، ایده‌های روشن و آشکار آن. نوع استنتاجی نیز، به دنبال اثبات یک گزاره، نظریه یا الگو است و نوع استقرائی در صدد است با مشاهده و شواهد چنین چیزی بسازد. تمام این انواع کمابیش با مراحل مانند مشاهده، توصیف، استنباط، گردآوری، سازماندهی، کدگذاری، تحلیل، تفسیر و تأویل سروکار دارند. (همان: ۱۹۱-۱۹۷).

بر اساس نظریه شی و شانون (Shee & Shannon)، تحلیل محتوا دارای سه رویکرد است: تحلیل محتوای قراردادی (Convention-al)، جهت‌دار (Directed) و تلخیصی (Summative). در نوع اول، پژوهشگر

بدون استفاده از مولفه یا مقوله از پیش تعیین شده به بررسی متن میپردازد و از طریق غور در اثر، به استنباط و استخراج و دسته‌بندی مقوله‌ها پرداخته و با بازبینی، میزان پایایی آنان را بررسی مینماید. نوع جهت‌دار، دارای رویکردی قیاسی یا استنتاجی است و نظریه و مشخصه‌ها و متغیرهای تحلیل از پیش تعیین میشود. در این روش ممکن است سوگیری نیز وجود داشته باشد که میبایست با بازبینی دوباره و چندباره مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها بررسی گردد. نوع تلخیصی به دنبال خلاصه کردن مفاهیم و مقوله‌ها و تقطیر آنها است؛ در واقع مضمون‌پردازی و مقوله‌پردازی که در کدگذاری محوری و گزینشی اتفاق میافتد، در این روش مرسوم است (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰: ۲۳-۲۷).

«تحلیل محتوا مهارتی نظاممند و قابل تکرار برای مترجم کردن واژگان یک متن به مقولات محتوایی کمتر بر اساس قواعد صریح کدگذاری است» (Berelson, 1952; GAO, 1996; Krippendorff, 1980; and Weber, 1990). هولستی (Holsti, 1969) تعریف گسترده‌تری از تحلیل محتوا بیان کرده است: «مهارتی است که فرد به کمک آن ویژگی‌های خاص پیامها را به‌طور نظاممند و عینی مورد شناسایی قرار دهد». در این تعریف تحلیل محتوا به متون نوشتاری محدود نشده است بلکه برای کدگذاری مثلاً نقاشی نیز به کار میرود و حتی کنشها، پدیده‌های طبیعی و عکسها و فیلمها را نیز شامل می‌شود (Stemler, 2001: 1).

تحلیل محتوای کلاسیک (Classical content analysis)، در بررسی متون نوشتاری به ویژه روایت، کاربرد زیادی دارد و ابزار آن کدگذاری است. بابی (Babbie) و رایان (Rayan, 2000) کدگذاری را «روح و قلب» تحلیل محتوا میدانند. کدگذاری به تحلیل‌گر کمک میکند تا معنی و مفهوم متن را دریابد و آن را مثلاً در قالب ماتریکس سببی ارائه نماید. چیلهام (Chilham, 2000) بر این باور است که «جان تحلیل محتوا، شناسایی گزاره‌های قائم به ذات است». برلسون (Berelson) نیز تحلیل محتوا را مهارتی پژوهشی برای توصیف عینی، نظاممند و کمی محتوا میدانند (Kohlbacher, 2006: 6).

کدگذاری را میتوان فرآیند کشف، بازیابی و سازماندهی موضوعات و مضامین تعریف کرد که با سه فرآیند کدگذاری باز (Open coding)، محوری (Axial coding) و گزینشی (Selective coding) صورت می‌گیرد. کدگذاری باز با شناسایی پدیده‌ها و کشف مفاهیم و بررسی ویژگیها و گسترش مقوله‌ها شروع میشود و با ترسیم چارچوب مفهومی

و مقوله‌پردازی در کدگذاری محوری ادامه مییابد و با ادغام مقوله‌ها و مضمون‌پردازی به پایان میرسد (حسینقلیزاده و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۸۹).

کدگذاری باز، مرحله پدید آمدن مقوله‌ها و ویژگی‌های آن است، کدگذاری محوری نیز به پیوند مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها و بُعدپردازی می‌پردازد و کدگذاری گزینشی مرحله یکپارچه‌سازی و نظریه‌پردازی است. پیوند این مراحل تابع یک فرآیند خطی نیست بلکه پژوهشگر پیوسته میان آنها در حال رفت و برگشت است. کربین و اشتراس می‌گویند پژوهشگر به موازات گردآوری اطلاعات به تحلیل پرداخته و با فرآیند زیگزاگ (Zigzag process) به عقب و جلو میرود تا به بهترین وجه نظریه‌اش را گسترش دهد. این فرآیند اخذ اطلاعات از داده‌ها و مقایسه آن با مقوله‌های برآینده، روش مقایسه‌ای مداوم (Constant comparative method) نامیده می‌شود (Creswell, 2016: 64).

مسئله این پژوهش بررسی و مقایسه دیدگاه کاندیداهای ریاست جمهوری دوره چهاردهم در با دو مسئله فرصت‌ها و ظرفیت‌ها و تهدیدها و چالش‌های سیاست خارجی است که هر کدام دارای کدها و سؤالات خاصی است که از سوی کارشناسان مطرح شده است. نگاه و نگرش کاندیداهای می‌تواند نشان دهد که در سپهر سیاسی ایران در ارتباط با سیاست خارجی چه موضوعات و مواضعی وجود دارد و پیوستگی و گسست آن چگونه است و در صورت پراکندگی یا گسست نگاه و دیدگاه، سیاست خارجی با چه مشکلاتی مواجه خواهد بود، در چه وجی تمایز خواهد داشت و امکان دسترسی آن به درک مشترک چقدر است.

اهمیت و ضرورت این پژوهش در آن است که می‌تواند دیدگاه‌های متضاد در سیاست خارجی را نشان دهد، گفتمان و خرده‌گفتمان‌های آن را به تصویر بکشد. وجود اشتراک و افتراق دیدگاه‌ها را روشن سازد و میزان دستیابی به تفاهم و توافق در تشابهات را ممکن نماید. این تشتت آرائی که در زبان و فرهنگ عمومی ایران نسبت به امور و پدیده‌های مختلف وجود دارد، در زمینه سیاست نیز لاجرم وجود دارد و برای رفع آن ابتدا باید موضوعات و مواضع متقابل، متمایز و متضاد کشف گردد تا نظریه، مدل و فرضیه آنها به چالش کشیده شود و سپس راه حلی برای جستجو گردد. در این صورت، تفاوت و تضاد و تقابل نیز آگاهانه خواهد بود و نتایج و پیامدها و عواقب آن هم روشن خواهد شد.

هدف کلی: بررسی و مقایسه دیدگاه‌ها و مواضع کاندیداهای دوره چهاردهم ریاست جمهوری در باب سیاست خارجی

اهداف عینی:

- بررسی و مقایسه دیدگاه کاندیداها درباره فرصت‌ها و ظرفیت‌ها
- بررسی و مقایسه دیدگاه کاندیداها درباره تهدیدها و چالش‌ها
- بررسی و مقایسه پاسخ کاندیداها به کدهای سؤالات در دو قسمت فوق
- بررسی و تحلیل موضوعات و مواضع کاندیداها در باب سیاست خارجی

۱- روش‌شناسی

روش پژوهش مذکور ترکیبی است به گونه‌ای که ابتدا متن مناظرات به صورت کیفی و با روش کدگذاری مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و کدهای باز و محوری آن استخراج شده است، سپس در مرحله گزینشی برای هر کاندیدا ۵ تا ۷ کد مفهومی غربال شده است. همچنین کدهای اصلی سؤالات نیز مشخص شده و میزان پاسخگویی کاندیداها و تعداد واژه‌ها و سرعت کلام آنها با هم مقایسه شده است. ۲۰ عنصر مهم مانيسفت انتخاباتی نیز در پیکره زبانی کاندیداها استخراج گردیده و فراوانی آنها مشخص گردیده است. قابل ذکر است که رویکرد پژوهش حاضر تحلیل محتوا بوده و داده‌ها و یافته‌ها به صورت نمودار توصیفی همراه با تحلیل و تفسیر ارائه شده است.

سال دوم، شماره ۲،

تابستان ۱۴۰۲

بررسی و تحلیل

دیدگاه‌ها و مواضع

سیاست خارجی

کاندیداها دوره

چهاردهم ریاست

جمهوری

۲- پیشینه و مبانی نظری

درباره سیاست خارجی تعاریف مختلفی ارائه شده است: برخی سیاست خارجی را مجموعه‌ای از خط‌مشی‌ها، تدابیر، روش‌ها و مواضعی می‌کند که یک دولت در ارتباط با امور کلی حاکم بر نظام سیاسی و مسائل خارجی در پیش می‌گیرد (محمودی، ۱۳۷۷: ۱۸). سیاست خارجی برآیند اقتدارگرایانه تخصیص ارزش‌ها، معیارها، توانایی‌ها، قابلیت‌ها و استانداردهای در برخورد با یکدیگر و در بعد خارجی است (بخشایشی اردستانی، ۱۳۷۵: ۳۵). سیاست خارجی یک استراتژی یا رشته‌ای از کارهایی است که تصمیم‌گیرندگان حاکمیت برای رسیدن به هدفی خاصی در چارچوب منافع ملی و در محیطی بین‌المللی در پیش می‌گیرند (خوش‌وقت، ۱۳۷۵: ۸).

امیدی (۱۳۸۶) از سه رویکرد مهم در سیاست خارجه نام می‌برد: سنت‌گرایی، رفتارگرایی و فرارفتارگرایی. در رویکرد نخست بیشتر رویدادها، شخصیت‌ها و جزئیات تاریخی مورد بررسی قرار

می‌گیرد و کمتر مبتنی بر نظریات علمی است. در رویکرد سنتی، سیاست خارجی به مثابهٔ دسیسته و توطئه چند نفره و پشت پرده دیده می‌شود که در کشور ما طرفداران زیادی دارد. در گذشته به دولت در هاله‌ای از متافیزیک می‌نگریسند و به دنبال کشف الگویی جهانشمول بودند. سپس رویکرد علمی مورد توجه قرار گرفت که در آن تاریخ مثل آزمایشگاهی است که فرضیه‌های سیاست خارجی در آن با رویکرد مقایسه‌ای مورد آزمایش، بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. در رویکرد علمی نمی‌توان سیاست خارجی بر اساس یک متغیر تبیین کرد، گرچه وجوه مشترکی بین متغیرهای مختلف می‌توان پیدا کرد.

در روش مقایسه‌ای آگاهی نسبت به دیدگاه‌های مختلف در سیاست خارجی پدید می‌آید و از تعمیم‌های نابجا و کلان نیز خودداری می‌گردد. در این رویکرد وجوه افتراق و اشتراک و تشابه و تمایز سیاست‌های خارجی با هم مقایسه می‌شود. برای مثال، وجه مشترک دولت‌های دموکراتیک این است که در رویارویی با یکدیگر به خشونت متوسل نمی‌شوند. البته می‌توان موارد منحصر به فردی را نیز در سیاست خارجی پیدا کرد، مثل استفاده آمریکا از بمب اتم در جنگ جهانی دوم. همچنین پدیده‌های مشابه نیز ممکن است معانی و تفسیر و تأویل‌های متفاوتی داشته باشند، مثل جنبش‌های رهایی‌بخش فلسطین که از حرکت‌های تروریستی متفاوت است، گرچه قضاوت‌های ارزشی در باب آن فراوان است. الگوی مقایسه‌ای به‌طور کلی روش مناسبی برای بررسی و تحلیل سیاست خارجی است زیرا که متغیرهای مختلف در آن مورد بررسی قرار می‌گیرد و به شباهت‌ها و تفاوت‌های مدل‌های سیاسی مختلف پرداخته می‌شود (امیدی، ۱۳۸۶: ۱۰۵-۱۰۰).

دهقانی فیروزآبادی (۱۳۹۰) در بررسی نظریه‌های سیاست خارجی، نظریه اسلامی را که بر مفهوم «انسان فطری» مبتنی است با «انسان اقتصادی» در نظریه‌های خردگرا و «انسان اجتماعی» در نظریه‌های سازه‌انگاری و انتقادی را متفاوت و متمایز دانسته است. وجه تمایز نظریهٔ اسلامی با دو نظریهٔ دیگر در فطرت و ستیز با غریزه است که مبنای دو نظریهٔ دیگر است. همچنین انسان مخلوقی با انگیزه‌های فطری و معنوی و الهی است که فارغ از هر گونه جنسیت و ملیتی به حقیقت‌طلبی، عدالت‌خواهی، نوع‌دوستی، آزادی‌خواهی و ظلم‌ستیزی میل دارد.

در نظریهٔ اسلامی نفس در مرتبهٔ پایین‌تری از فطرت قرار دارد و غریزه و شهوت انسان را به سوی بی‌عدالتی، منفعت‌طلبی و ظلم

سال دوم، شماره ۲،
تابستان ۱۴۰۲
بررسی و تحلیل
دیدگاه‌ها و مواضع
سیاست خارجی
کاندیداهای دوره
چهاردهم ریاست
جمهوری

می‌کشاند. انسان نیز در میانه حقیقت نامتعینی بین خیر و شر و مرتبه علوی و سفلی در نوسان است، لزوماً بدون تربیت حرکت به سوی کمال ندارد، گرچه از اصول فطری مشخصی پیروی می‌کند (مطهری، ۱۳۷۰: ۵۸-۵۴).

در نظریه اسلامی عقلانیت فطری از عقلانیت ابزاری، ارتباطی و هنجاری که در دو نظریه دیگر وجود دارد، متفاوت است. رسالت پیامبران نیز بیدار کردن آن عقلانیت فطری است تا راه صواب و سعادت را از راه شقاوت و ضلالت تشخیص دهد (پارسانیا، ۱۳۸۱: ۱۶). عقلانیت فطری عقلانیت موسع است که شامل عقل نظری و عملی می‌شود، به امور دنیوی و اخروی می‌پردازد و مانند عقلانیت ابزاری ماهیت تک بعدی ندارد و نسبی نیست. عقل نظری شامل عقل تجربی، تجربیدی و شهودی است و به دنبال درک حقیقت هستی است. عقل عملی نیز به عمل و کنش انسانی و پابدها و ناپایدها مربوط می‌شود و عقلانیت ابزاری را نیز در بر می‌گیرد. این عقل اهداف و غایات دینی و دنیوی را نیز شامل می‌شود (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۰: ۱۸). عقل فطری را که با ماهیت وجودی و ماهوی انسان در ارتباط است، می‌توان «عقل دینی» نامید (عابدی شاهرودی، ۱۳۸۵: ۴۵).

سال دوم، شماره ۲،
تابستان ۱۴۰۲
بررسی و تحلیل
دیدگاه‌ها و مواضع
سیاست خارجی
کاندیداهای دوره
چهاردهم ریاست
جمهوری

سلیمانی و دهقانی فیروزآبادی (۱۳۹۳) بر این باورند که با پیروزی انقلاب اسلامی، تغییر اساسی در سیاست خارجی ایران افتاده است، البته غفلت از این حوزه نظام را با دشواری‌های خاصی روبرو کرده است و ضعف مفهوم‌پردازی در این حوزه را به دنبال داشته است. سؤال اساسی پژوهشگران مذکور این بوده است که الگوی سیاست خارجی جمهوری اسلامی چیست؟ پاسخ این سؤال را نیز در سه سطح تصمیم‌گیری، ساختار تصمیم‌گیری و جهت‌گیری آن بررسی کرده‌اند تا بتوانند تصویر روشنی از منطق کنش و تصمیم‌گیری و عوامل ساختاری و نهادی مؤثر بر سیاست خارجی را به دست دهند.

جمهوری اسلامی پس از انقلاب دارای ماهیت و هویت خاصی است که بر اساس شریعت اسلامی تأسیس شده و بر مبنای احکام اسلامی تصمیم می‌گیرد و عمل می‌کند و متمایز از دولت‌هایی است با عنوان جمهوری اسلامی در جغرافیای جهان اسلام ایجاد شده است. تصمیم‌گیری در سیاست خارجی ایران از سه لایه تشکیل شده است: در لایه و هسته مرکزی فردی تصمیم‌گیر قرار داد و کنش و رفتار وی بر مبنای مصلحت در جهت منافع مادی و معنوی در قلمرو دنیوی و اخروی است. در لایه دوم یا سطح میانی، ساختار تصمیم‌گیری قرار

دارد که نحوه، جایگاه و عناصر تصمیم‌گیرنده را شامل می‌شود که از نظر نرم‌افزاری و سخت‌افزاری منحصر به فرد است که دارای مشروعیت الهی و انسانی است و تصمیم‌گیری در آن اقتضائات خاصی دارد. لایه و سطح سوم خروجی و وجه عینی آن است که رویکردی چالشی و منتقدانه دارد و نظام بین‌الملل و نهادی آن را ناعادلانه می‌خواند و با بلوک‌بندی و ائتلاف‌سازی در راستای شکل‌دهی نظام بین‌المللی مطلوب است (سلیمانی و دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۳: ۹۷-۹۶).

شوری (۱۳۹۰) معتقد است انقلاب ۵۷ موجب بروز تعارضات و اختلافات جدی میان ایران و قدرت‌های بزرگ و منطقه شده است که علت آن نیز آرمان‌گرایی و صدور انقلاب بوده است و رویکرد آن در سیاست خارجی تهاجمی و انقلابی بوده است که نتیجه کنش و واکنش‌های میان سال‌های ۵۷ تا ۶۱ بوده است. به رغم پیام‌های دوستانه جمهوری اسلامی، پیام‌هایی که موجب تشدید روابط شد، خودنمایی بیشتری پیدا کرد و علت آن به خطر افتادن منافع برخی کشورها مثل آمریکا و اسرائیل، خطر تأثیرپذیری کشورهای همسایه از انقلاب ایران و بی‌تجربگی و افراطی‌گری در داخل بوده است. وانگهی رویکرد جمهوری اسلامی در ابتدا بسته نبود و فرایندی تعاملی داشت اما حوادثی مثل جنگ تحمیلی و گروگان‌گیری بر این فرایند تأثیر گذاشت که نشان می‌دهد سیاست ماهیتی برساخته دارد و ممکن است در طی زمان تغییر کند و تحت تأثیر حوادث و روابط قرار گیرد و گاه موضع منفعلانه و گاه فعالانه داشته باشد.

صریح‌القلم (۱۳۸۸) به این مسأله پرداخته که آیا امکان تغییر در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران وجود دارد. در این ارتباط وی با توجه به ساختار داخلی و اصول سیاسی کشور بر این باور است که «به چهار دلیل عدم اتصال سیاست خارجی به نظام اقتصادی، ماهیت عقیدتی قدرت در نظام سیاسی، حفظ سیاست خارجی موجود با توجه به حاکمیت موجود و اتصال مشروعیت و امنیت ملی به سیاست خارجی نمی‌توان تغییر در روند کنونی سیاست خارجی ایران انتظار داشت». وی معتقد است به همان دلیلی که آمریکا نمی‌تواند کمونیست شود، جمهوری اسلامی نیز نمی‌تواند لیبرال گردد. او می‌گوید با توجه به هویت دینی جمهوری اسلامی، قدرت اقتصادی و سیاسی در اختیار مجموعه‌ای از عقاید است و منطق سامان در حفاظت از آن شبکه اعتقادی است. نظم داخلی نیز در ایران بر اساس نظام ارزشی، عقیدتی دینی و انقلابی است. از این‌رو تغییر سیاست خارجی تابع تغییرات سیاست داخلی است.

در این پژوهش سعی شده است سیاست خارجی از دیدگاه کاندیداهای دوره چهاردهم ریاست جمهوری بررسی گردد تا رویکرد و روش هر کدام نسبت به آن روشن گردد و شباهت و تفاوت آنان نیز با رویکرد مقایسه‌ای نیز تبیین شود. همچنین عناصر مانیفست در گفتار هر کاندیدا مورد توجه قرار می‌گیرد تا مشخص گردد که هر کاندیدا چقدر از اصطلاحات علمی استفاده کرده و در چارچوب گفتمان علمی سخن می‌گوید؛ از این رو رویکرد علمی نیز در تحقیق مذکور مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین پرسش‌های مطرح شده نیز می‌تواند منطقی و نگرش پرسشگران را نشان دهد و پاسخ‌ها می‌تواند، علاوه بر میزان درک و پاسخگویی، مواضع و دیدگاه‌های مختلف کاندیداها را نشان دهد.

۳- داده‌ها و یافته‌ها

در این قسمت ابتدا سؤالات مناظره مطرح شده و در پایان کدهای مهم آن استخراج شده است. در تحلیل داده‌ها نیز از دو روش بررسی متغیرهای بالقوه و بارز استفاده شده است؛ یعنی ابتدا یکسری متغیر بالقوه و پیش‌ساخته در متن مناظرات کاندیداها مورد بررسی قرار گرفته، سپس متغیرهای بارز که در حین بررسی متن در ذهن نگارندگان جرقه زده است، ثبت و ضبط شده و با گزیده کلام‌هایی از هر یک از کاندیدا همراه شده تا موضوع و موضع مورد نظر وی را بهتر بیان کند. در پایان هر قسمت و ذیل کدها و سخنان هر کاندیدا نیز تحلیل و تفسیر مربوط به آن داده شده است. در پایان نیز به رتوریک و ادبیات هر کاندیدا در مواجهه با رقیبان پرداخته شده است.

قسمت اول: فرصت‌ها و ظرفیت‌های سیاست خارجی

محسن پاک‌آیین (کارشناس سیاست خارجی): برنامه‌های دولت شما برای بهره‌مندی از فرصت‌ها و مزایای توافقنامه‌های بلندمدت مطرح شده با کشورهای نظیر چین و روسیه چیست؟

سید محمد کاظم سجادیپور (رئیس پیشین مرکز مطالعات سیاسی و بین‌الملل وزارت امور خارجه): خواستم از نامزدهای محترم بپرسم چگونه می‌خواهند مسئله توازن و تعادل در سیاست خارجی را در عمل دنبال کنند؟

کامبیز میرکریمی (عضو اتاق بازرگانی مشترک ایران و روسیه): پیمان موافقت‌نامه تجارت آزاد بین ایران و اتحادیه اوراسیا یک نمونه موفق

بود که به خوبی اجرا شد و نشان داد که چقدر یک پیمان منطقه‌ای می‌تواند باعث جهش صادرات ایران بشود؛ برنامه دولت شما برای تکرار این موافقتنامه با کشورهای دیگر و با مناطق دیگر چیست؟

یحیی آل اسحاق (رئیس اتاق بازرگانی ایران و عراق): یک فرصتی هست در منطقه یعنی ۱۵ تا کشور همسایه ما، چیزی حدود ۱۲۰۰ میلیارد دلار تعاملات شان با هم هست، سهم ما از این بازار همسایه با مزیت‌هایی که داریم، چقدر است؟ عیزمان برای استفاده از این فرصت که ضروری است چه برنامه‌هایی دارد؟

محمد رضا رئوف شیبانی (سفیر سابق ایران در سوریه): با توجه به موقعیت ویژه محور مقاومت و همزمان حرکت رو به جلو و رو به پیشرفت جریان‌های مقاومتی در منطقه و جهان و همچنین دستاوردهایی که محور مقاومت تاکنون به دست آورده در دفاع از مردم مظلوم و مسلمان منطقه، برنامه سیاسی دولت شما برای تثبیت و تقویت این دستاوردها چیست؟

قسمت دوم: تهدیدها و چالش‌های سیاست خارجی

ابوالفضل عمویی (سخنگوی سابق امنیت ملی): اگر رسیدن به توافق برای رفع تحریم در دولت شما با چالش مواجه شود، آیا پیگیری اهداف اقتصادی شما با چالش مواجه می‌شود؟

سیدعباس موسوی (سخنگوی اسبق وزارت امور خارجه): دشمنان دنبال ایران هراسی و سیاه‌نمایی هستند؛ دولت شما چه برنامه‌ای برای این موضوع دارد؟

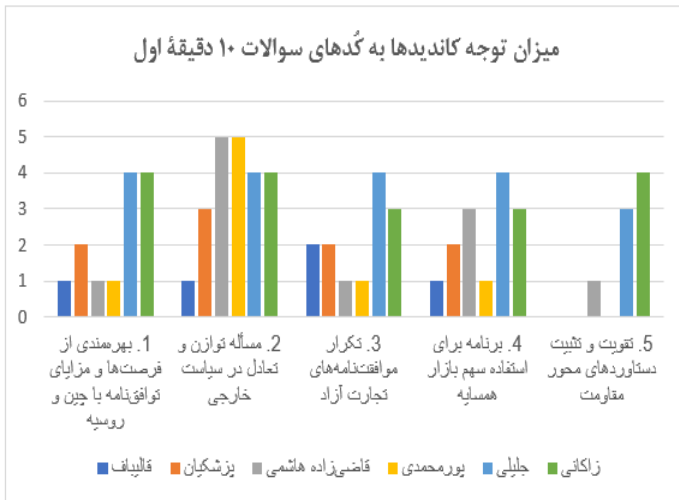
حسین جابری انصاری (سخنگوی اسبق وزارت امور خارجه): روابط با همسایگان در اولویت است یا روابط بین‌المللی یا میان این دو؟

عباس عراقچی (معاون اسبق وزیر امور خارجه): خنثی‌سازی تحریم‌ها و نامیدکردن تحریم‌کنندگان و رفع عزتمندانانه تحریم‌ها، دو مقوله بسیار مهم است و همزمان باید پیش برود؛ برنامه‌های شما برای هر دو زمینه چگونه است؟

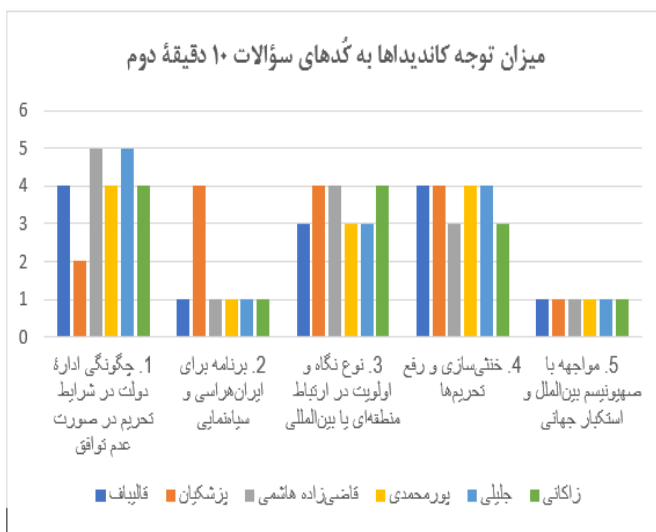
سید رضا صدرالحسینی (کارشناس مسائل بین‌الملل): مواجهه دولت شما با صهیونیسم بین‌الملل و استکبار جهانی چگونه تعریف می‌شود؟

جدول گدهای سؤالات

فرصت‌ها و ظرفیت‌های سیاست خارجی	تهدیدها و چالش‌های سیاست خارجی
۱. بهره‌مندی از فرصت‌ها و مزایای توافق‌نامه با چین و روسیه	۱. چگونگی اداره دولت با تحریم و بدون توافق
۲. مسأله توازن و تعادل در سیاست خارجی	۲. برنامه برای ایران‌هراسی و سیانمایی
۳. تکرار موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد	۳. نوع نگاه و اولویت در ارتباط منطقه‌ای یا بین‌المللی
۴. برنامه برای استفاده سهم بازار همسایه	۴. خنثی‌سازی تحریم‌ها و رفع تحریم
۵. تقویت و تثبیت دستاوردهای محور مقاومت	۵. مواجهه با صهیونیسم بین‌الملل و استکبار جهانی

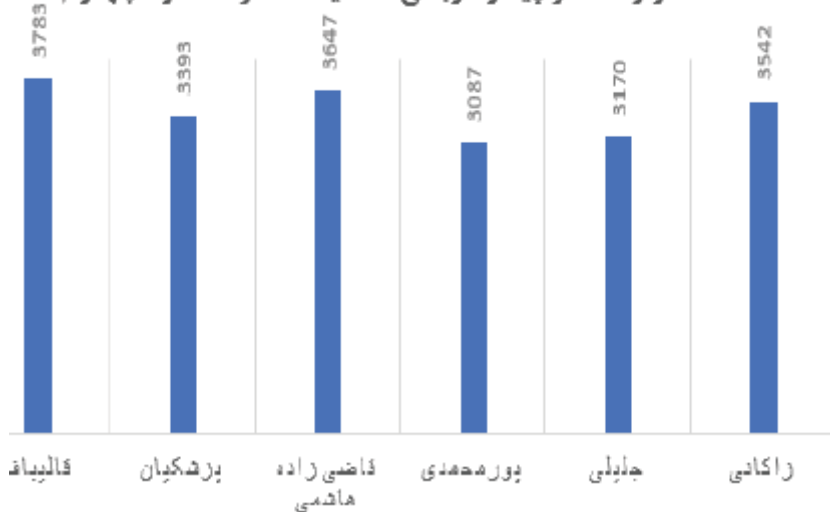

در ۱۰ دقیقه اول، زاکانی و جلیلی از همه بیشتر به کد ۵ توجه کرده‌اند. پزشکیان و پورمحمدی بیشتر و قالیباف کمتر از همه به کد ۲ پرداخته‌اند. به کد ۴، زاکانی، قاضی و جلیلی زاده بیشتر توجه داشته‌اند. کد ۳ نیز بیشتر مورد توجه جلیلی و زاکانی بوده است. به کد ۱ نیز زاکانی و قالیباف توجه بیشتری نشان داده‌اند. به نظر می‌رسد در زمینه توازن و تعادل در سیاست خارجی نظر پزشکیان و پورمحمدی نزدیک به هم باشد. همچنین زاکانی و قالیباف توافق بیشتری روی بهره‌مندی از فرصت‌ها و مزایای توافق‌نامه‌های چین و روسیه با هم داشته باشند. جلیلی نیز تأکید بیشتری بر استفاده از سهم بازار سرمایه و موافقت‌نامه‌های تجارت آزاد دارد. زاکانی نیز بر تقویت و تثبیت دستاوردهای محور مقاومت توجه بیشتری دارد.

در ۱۰ دقیقه دوم، درباره موضوع تهدیدها و چالش‌های سیاست خارجی، در نظرات کاندیداها با یکدیگر نیز شباهت‌ها و تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود. به موضوع سؤال ۱، قاضی‌زاده و جلیلی بیش از همه توجه کرده‌اند و

تعداد واژه‌ها در پیکره زبانی کاندیدها در مناظره چهارم

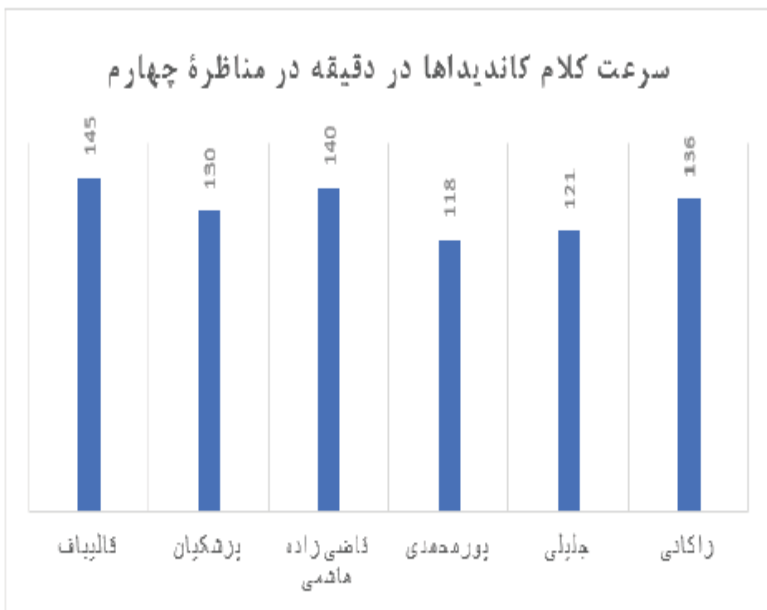

پزشکیان کمتر از همه به آن پرداخته است. به موضوع سؤال ۲، بجز پزشکیان که به آن زیاد پرداخته، هیچکدام از کاندیدها توجه نکرده‌اند. به موضوع سؤال ۳، همه به نسبت توجه داشتند، البته پزشکیان، قاضیزاده و زاکانی بیشتر بدان پرداخته‌اند. به موضوع سؤال ۴، همه به طور مساوی توجه کرده‌اند، بجز هاشمی و زاکانی که کمتر از بقیه بدان پرداخته‌اند. به موضوع سؤال ۵، همه کاندیدها کم توجه داشته‌اند.

نظرات قاضی‌زاده و جلیلی درباره چگونگی اداره دولت در شرایط تحریم به یکدیگر نزدیک‌تر است. جالب است که پزشکیان بیشتر از همه به مسأله ایران‌هراسی و سیاه‌نمایی پرداخته است یا مثلاً به موضوع مواجهه با صهیونیسم بین‌الملل و استکبار جهانی همه کاندیدها توجه کمی نشان داده‌اند.

بررسی تعداد واژه و سرعت کلام در سخنان کاندیدها

پیکره مناظره چهارم ۲۰۶۲۲ واژه بوده است. حجم پیکره واژگانی قاضیزاده هاشمی از همه کمتر و جلیلی از همه بیشتر بوده است. سرعت کلام جلیلی از همه بیشتر بوده و سرعت کلام قالیباف، پورمحمدی و قاضیزاده

در مناظره چهارم که موضوع آن سیاست خارجی است، بدون شک میبایست بسامد واژگان گفتمان سیاسی بیشتر باشد؛ با این وجود واژه «دموکراسی» در سخنان تمام کاندیداها صفر است. همچنین پزشکیان اصلاً از واژه «دیپلماسی» استفاده نکرده و بسامد آن در سخنان دیگر کاندیداها چشمگیر نبوده است. در سخنان زاکانی «مردم» ۵۳ بار تکرار شده است و در سخنان جلیلی ۷ بار، درحالی‌که واژه «ایران» در سخنان جلیلی صفر است. فراوانی واژگان مانیفستی و گفتمان به خصوص واژگان علمی مثل فرضیه، راه حل و پیامد نیز صفر است. این آمار نشانگر فقر سواد علمی و سیاسی در گفتمان سیاسی کشور است که باید به آن توجه بیشتر مبذول گردد.

۵- بررسی و تحلیل سخنان کاندیداها

بررسی سخنان قالیباف

گزیده کلام‌ها

- ❖ خنثی سازی تحریم را که با آن ۵ فوریتی که من اشاره کردم، دنبال خواهیم کرد.
- ❖ اولویت بنده در دولت چهاردهم در سیاست خارجی دیپلماسی و سیاست‌هایی است که مصوبه نظام هست.
- ❖ دیپلماسی میدان یک ابزار است: مذاکره روش مبارزه است یا مبارزه روش مذاکره است.

کدگذاری و تحلیل محتوا

قالیباف در پاسخ سؤالات ۱۰ دقیقه اول میگوید فرصت در دل تهدید است و ما به توافق میرسیم اما در چارچوب قانون و سیاستهای کلان. او بر رسیدن به اجماع و وحدت ملی و بر رفع تنش داخلی و بین دستگاهی تأکید میکند. اولویت وی بحثهای اقتصادی و استفاده از ظرفیتهای است. وی نیز به دهه ۹۰ برمیگردد و میگوید دوباره تجربه تلخ آن روزگار را تکرار نخواهیم کرد. وی موقعیت ژئوپلیتیکی ایران را مهم می‌شمارد و مدیریت قوی را لازمه رفع مشکلات کشور میداند.

قالیباف در ۱۰ دقیقه دوم بر این باور است که باید اول به مشکلات مردم توجه کنیم. او دیپلماسی میدان را یک ابزار میداند و الگوی شهید سلیمانی، وحدت و اجماع، بر میگزیند. ارتباط منطقیهای را نیز بر دو بال امنیت و اقتصاد استوار میداند و براساس بند ۶ قانون اقدام راهبردی، راهکار رفع تحریمها را، رشد اقتصادی میداند.

قالیباف در ۶ با لحنی ملایم میگوید ستاد آقای پزشکيان در حقیقت همان ستاد آقای روحانی است و اگر به دهه نود برگردیم باز شکاف ملت و دولت، تنش بین قوا و رشد نقدینگی ۲۶ درصد و ... اتفاق میافتد. او بر این باور است که به جلو برویم و رؤیای ایران بزرگ را بسازیم. کشور مدیر قوی میخواند و من بدون هیچ بهانههای آرزو و رؤیای رشد اقتصادی را برآورده خواهیم کرد و افقی روشن و رؤیایی را برای آینده رقم خواهیم زد.

کدهای باز	
فرصت، تهدید، مذاکره، خنثی‌سازی، مدیریت، وحدت داخلی، الگوی شهید سلیمانی، وحدت و اجماع، امنیت و اقتصاد، دیپلماسی میدان، بهانه، پیش‌شرط، افق روشن، آینده‌رؤیایی، مدیریت قوی، دیپلماسی و میدان، امنیت و اقتصاد، فرصت در دل تهدید، توافق در چارچوب قانون و سیاست‌های کلان، اولویت در اقتصاد، استفاده از ظرفیت‌ها، مدیریت قوی، موقعیت ژئوپلیتیکی ایران، توجه به مشکلات مردم، وحدت و اجماع، شکاف ملت و دولت، تنش بین قوا، رشد نقدینگی	
کدهای محوری	کدهای گزینشی
خنثی‌سازی تحریم، وحدت و اجماع داخلی، دیپلماسی و میدان، مدیریت قوی، اولویت بر اقتصاد، مدیریت، شکاف ملت و دولت، تنش میان قوا، مشکلات اقتصادی، موقعیت ژئوپلیتیکی ایران،	خنثی‌سازی تحریم، دیپلماسی و میدان، پرداختن به مشکلات اقتصادی، شکاف و تنش سیاسی، نقش موقعیت ژئوپلیتیک ایران

بررسی سخنان پزشک‌یان

گزیده کلام‌ها

- ❖ از روز اول وقتی که آمدیم ثبت نام کردیم گفتیم که بنده سیاست‌های کلی مقام معظم رهبری را پیگیری خواهیم کرد.
- ❖ مبنای سیاست خارجی من؛ همان سه اصل عزت، حکمت و مصلحت است.
- ❖ حکمت و مصلحت را وسیله‌ای برای رسیدن به عزت و عزت را نیز در بهبود زندگی شما جستجو می‌کنم.

کدگذاری و تحلیل محتوا

پزشکیان در ۱۰ دقیقه اول بر حل مشکلات از طریق اجماع و وحدت داخلی تأکید میکنند. بر این باور است که ما باید مشکل را با همسایگان حل کنیم و برجام را نهایی سازیم. نباید حرف بزیم؛ باید عمل کنیم. وی مزیت‌های اقتصادی کشور و وضعیت ژئوپلیتیکی، ترانزیت شرق به غرب، گردشگری، نفت و گاز و ... را میداند و از اهمالکاری چین و کشورهای همسایه انتقاد میکند.

پزشکیان در ۱۰ دقیقه دوم میگویند زمستان گاز نداریم و تابستان، برق. ما در میادین مشترک هم خیلی ضرر میدهیم. او گفت مدینه فاضله میشود حرف زد ولی در عمل زندگی مردم دارد نابود میشود. وی با لحنی تند

سال دوم، شماره ۲،
تابستان ۱۴۰۲
بررسی و تحلیل
دیدگاه‌ها و مواضع
سیاست خارجی
کاندیداهای دوره
چهاردهم ریاست
جمهوری

میگوید نتانیا هو هم میگفت من هر کاری بکنم نباید بگذارم این برجام به نتیجه برسد، پس فرق شما با آنها چیست!؟

پزشکیان در جمعیندی، مبنای سیاست خارجی خود را سه اصل دولت اصلاحات در دوره خاتمی میدانند و به ارتقاء جایگاه و امنیت و اقتدار ایران و تأمین رفاه و آسایش برای مردم و جلوگیری از موج مهاجرت، شوق ماندن و ساختن کشور میدانند. او سیاست خارجی را ابزاری برای شناساندن فرهنگ غنی ایران و جلوگیری از ایرانهراسی و اسلامهراسی میدانند. او با ذکر شعر «بنی آدم اعضای یکدیگرند»، محور ارتباط خارجی را روابط انسانی میدانند و اشغالگری و نژادپرستی را بر نمیتابند.

کدهای باز	
فرصت، تهدید، مذاکره، خنثی‌سازی، مدیریت، وحدت داخلی، الگوی شهید سلیمانی، وحدت و اجماع، امنیت و اقتصاد، دیپلماسی میدان، بهانه، پیش‌شرط، افق روشن، آینده‌رؤیایی، مدیریت قوی، دیپلماسی و میدان، امنیت و اقتصاد، فرصت در دل تهدید، توافق در چارچوب قانون و سیاست‌های کلان، اولویت در اقتصاد، استفاده از ظرفیت‌ها، مدیریت قوی، موقعیت ژئوپلیتیکی ایران، توجه به مشکلات مردم، وحدت و اجماع، شکاف ملت و دولت، تنش بین قوا، رشد تقدینی	
کدهای محوری	کدهای گزینشی
خنثی‌سازی تحریم، وحدت و اجماع داخلی، دیپلماسی و میدان، مدیریت قوی، اولویت بر اقتصاد، مدیریت، شکاف ملت و دولت، تنش میان قوا، مشکلات اقتصادی، موقعیت ژئوپلیتیکی ایران،	خنثی‌سازی تحریم، دیپلماسی و میدان، پرداختن به مشکلات اقتصادی، شکاف و تنش سیاسی، نقش موقعیت ژئوپلیتیک ایران

بررسی سخنان قاضیزاده هاشمی

گزیده کلام‌ها

- ❖ اما به عنوان یک ایرانی من شرمندهام که نگاه خود تحقیری داشته باشیم.
- ❖ حامیان آقای پزشکیان تعادلی در سیاست خارجی و مناسبات بین‌المللی ندارند و تک‌چشمی به دنیا نگاه می‌کنند.
- ❖ سیاست خارجی جای خيال‌پردازی، شاعرمنسلکی، توهم زدگی و ایده‌آلیسم هپروتی نیست.

کدگذاری و تحلیل محتوا

قاضیزاده هاشمی در ۱۰ دقیقه دوم از روابط خارجی دولت روحانی به تندی انتقاد میکند و نگاه آنان را تکجشمی میدانند و بر این باور است که هرگاه اینها سر کار آمده‌اند، سایه جنگ بر سر کشور افتاده و امنیت آن به خطر افتاده است. او دیپلماسی دولت رئیسی را دوستی با همسایگان میدانند و با سبک مثالی مصداقی از ارتباط مجدد با همسایگان و آب شدن یخ روابط با آنان میگوید.

قاضیزاده هاشمی در ۱۰ دقیقه دوم موضعی تند و انتقادی نسبت به پزشک‌های میگیرد و از حضور افراد دولت روحانی در ستاد وی انتقاد میکند. از دیپلماسی موفق رئیسی و امیرعبداله‌یان به رغم وجود تحریم میگوید. او ایجاد توازن را با تکیه بر قدرت درونزا میدانند که از موضع قدرت باشد. در داخل نیز بر مردم‌سازی و واگذاری امور به مردم توجه دارد.

قاضیزاده در ۶ دقیقه جمع‌بندی، با همان لحن تند ادامه میدهد که مردم به هوش باشند که بار دیگر اینها می‌خواهند بر گردن شما سوار شوند. او از موفقیت‌های بینظیر دولت رئیسی میگوید؛ روندی که دولت سوم روحانی می‌خواهد در نطفه خفه کند. وی بر این باور است که این کشور محتاج به دیدگاهی زیرکانه، مقتدرانه، واقع بینانه و دلسوزانه‌ای مانند شهید رئیسی است.

کدهای یاز	
برقراری صلح و آرامش، جلوگیری از مداخلات فرمانطقه‌ای، قهر مردم با صندوق رأی، نگاه یک بعدی دولت روحانی، برخورد از موضع قدرت، مذاکرات جدی، قدرت درون‌زا، موفقیت دولت رئیسی، وجود خطر تحریم، انتقاد تند از دولت روحانی، عمل‌گرایی، نگاه خودتحقیری، تعادل در سیاست خارجی، نگاه هم‌جانبه، واقع‌گرایی، خطر امریکا، نقد نگاه تکجشمی، دیپلماسی موفق دولت رئیسی، توازن و تعادل در قدرت، مردم‌سازی دولت	
کدهای محوری	کدهای گزینشی
صلح و امنیت، مردم‌سازی دولت، انتقاد تند از دولت روحانی، دفاع از دولت رئیسی، قدرت درون‌زا، مداخلات منطقه‌ای، حقارت سیاسی، نقد نگاه تک بعدی، واقع‌گرایی، توازن قدرت، خطر تحریم، تعادل در سیاست خارجی	امنیت‌طلبی، هم‌جانبه‌گرایی، دفاع از دولت رئیسی، انتقاد از دولت روحانی، تعادل و توازن در سیاست خارجی، موضع‌گیری در برابر مداخلات

گزیده کلامها

- ❖ دلسردی مردم نسبت به مشارکت سیاسی و حضور در انتخابات جدی است.
- ❖ بحث تحذب یک مسئله جدی است.
- ❖ هدف اصلی سیاست خارجی «دولت قرار» توسعه اقتصاد ملی است.

کدگذاری و تحلیل محتوا

پورمحمدی در ۱۰ دقیقه اول میگوید سیاست خارجی در امتداد سیاست داخلی است و اگر در داخل توانمند باشیم، در سیاست خارجی هم موفق میشویم. او بر این باور است که قدرت ایران در طبقه متوسط است و ما مردم ایران هرگز تسلیم دیکتاتوری نشدهایم. او بر فعالیت حزب و تشکلهای مردمی تأکید میکند، به نقش مردم باور دارد و به مسأله انقلاب مخملی و رنگی اشاره دارد و از دوگانگی و اختلاف داخلی به عنوان استخوان لای زخم تعبیر میکند و از تبعات آن و دلسردی مردم در انتخابات میگوید.

پورمحمدی در ۱۰ دقیقه دوم روی تحزب و ترس از انقلاب مخملی تأکید میکند و از ناکارآمدی سالیان دراز دولت در سایه انتقاد میکند و از موانعی که برای اجرای قراردادهای بینالمللی مثل کرسنت ایجاد شده است. او میگوید چرا با افرادی که فکر میکنند خیانت کردهاند، مناظره نمیگذارید. او از به تاراج رفتن و به یغما بردن ثروت مملکت و نبود راه چاره در گذشته انتقاد میکند. پورمحمدی در جمع بندی از توسعه اقتصاد ملی در دولت قرار میگوید و شکار مقتدرانه فرصتهای پیش رو و رفع تحریمها. او بر این باور است که با انتخابی درست و غیرهیجانی باید از سیل مهاجرت جلوگیری کنیم، به بازی موش و گربه فیلترینگ پایان دهیم، از شکافها و کینهها بگذریم و بر اندام انحصارطلبان لرزه بیندازیم و راه را بر فرصتسوزان و نوکیسهگان ببندیم.

کدهای باز	
فعالیت حزبی (تحزب)، تشکل‌های مردمی، قوانین انتخاباتی شناور، دیپلماسی، دیکتاتوری، دلسردی مردم، اختلافات داخلی، تحزب، سازماندهی نهادهای مردمی، برجام، فرهنگ مقاومت، گفتمان انقلاب اسلامی، انقلاب مخملی، به تاراج رفتن سرمایه، خیانت، مناظره، انتخابات ناموس سیاسی کشور، منافع و مصالح ملی، رفع تحریم و خنثی‌سازی آن، سیاست خارجی در امتداد سیاست داخلی، دوگانگی و اختلاف، ترس از انقلاب مخملی، ناکارآمدی دولت در سایه، خیانت به مملکت، توسعه اقتصاد ملی، شکار فرصت‌ها، برخورد منطقی نه هیجانی، جلوگیری از سیل مهاجرت، پایان دادن به شکافها و کینه‌ها	
کدهای محوری	کدهای گزینشی
نهادسازی، تشکل و فعالیت حزبی، رفع اختلافات داخلی، منافع و مصالح ملی، خیانت به مملکت، رفع تحریم، انتقاد از دولت در سایه، برخورد منطقی، جلوگیری از مهاجرت، دلسردی مردم، اختلافات داخلی	نهادسازی، حزب‌گرایی، ملی‌گرایی، اختلاف‌زدایی، تحریم‌زدایی، منطقی‌گرایی، تعامل‌گرایی

بررسی سخنان جلیلی

گزیده کلام‌ها

سال دوم، شماره ۲،
تابستان ۱۴۰۲
بررسی و تحلیل
دیدگاه‌ها و مواضع
سیاست خارجی
کاندیداهای دوره
چهاردهم ریاست
جمهوری

- ❖ سیاست خارجی باید سرمایه‌های ملت را ارتقا بدهد نه این که به باد بدهد.
- ❖ هشت سال کشور را معطل کردید، هشت سال فرصت اشتغال، فرصت ارزآوری را از بین بردید.
- ❖ کار سیاست خارجی دفاع از حقوق ملت است؛ از منافع ملت است.

کدگذاری و تحلیل محتوا

جلیلی در ۱۰ دقیقه اول، وفاق ملی را مهم می‌پندارد اما بر این باور است که رئیس‌جمهور باید بر اوضاع و موضوعات اشراف داشته باشد. وی معتقد است از اشتراک، تعامل به دست می‌آید و از تعامل، فرصت به ویژه در زمینه اقتصادی، او به تندی از قراردادهایی مثل کرسنت انتقاد میکند و معتقد است که جنایت، خیانت و فساد صورت گرفته. وی در این بحث وارد سبک جدلی چندی با پورمحمدی میشود.

جلیلی در ۱۰ دقیقه دوم میگوید دانشگاه سرمایه ملی است. او با انتقاد تند از دولت روحانی، بر این باور است که ۸ سال تمام فرصتهای رشد

و توسعه را از بین بردند. تمام فرصتهای سیاست خارجی را سوزاندند و باعث گسترش فزاینده فساد شدند. به نظر وی سیاست خارجی سیاستی است که سرمایه‌های ملت را ارتقاء می‌دهد و باز بر یک جهان فرصت، یک ایران جهش تأکید می‌کند.

جلیلی در جمع‌بندی می‌گوید باید از فرصتها به شکل حداکثری استفاده کنیم. کار سیاست خارجی دفاع از مردم است و ما نه تنها تحریم را خنثی کنیم، بلکه باید تحریم‌کننده را پیشیمان سازیم. او بر استفاده از گردشگری برای افزایش درآمدهای کشور و موقعیت ژئوپلیتیک کشور را ظرفیت مناسبی برای آن دانست. او می‌گوید در دوره دبیری شورای امنیت ملی به اجماع قوا می‌اندیشیده است.

کدهای باز	
سیاست و حکمرانی، وفاق ملی، اشراف فکری، اشتراکات و تعاملات، تشخیص و تجویز غلط، جهش اقتصادی، صبر راهبردی، مبارزه با فساد، نقش ایرانیان، وظیفه سیاست خارجی، استفاده از فناوری‌های مدرن، سلامت، گردشگری، فرصت‌سوزی، دفاع از حقوق ملی، دانشگاه سرمایه ملی، گسترش فساد، یک جهان فرصت، یک ایران جهش، موقعیت ژئوپلیتیک ایران، اجماع قوا، استفاده حداکثری از فرصتها	
کدهای محوری	کدهای گزینشی
وفاق ملی، جهش اقتصادی، موقعیت ژئوپلیتیک ایران، سرمایه ملی، فرصت، جهش، مبارزه با فساد، صبر راهبردی، تکنولوژی و فناوری، حقوق ملی	حقوق ملی، فناوری، فرصت، جهش، صبر راهبردی، مبارزه با فساد، موقعیت ژئوپلیتیک

بررسی سخنان زاکانی

گزیده کلامها

- ❖ سیاست خارجی ما بر سه اصل استوار است: مکتب امام، رهنمودهای رهبری و تکیه به مردم.
- ❖ پنج گام ما در عرصه بین‌المللی: ارتقاء کرامت انسانی، ارتقاء منزلت تصویر جهان ایران، ارتقاء محور مقاومت، دیپلماسی اقتصادی برای بازیابی اقتصاد ملی و اعتلای اهداف انقلاب اسلامی است.
- ❖ مذاکره کن، اما به عقل و تجربه تکیه کن. کسی که به عقل و تجربه تکیه نمی‌کند، او شقی است.

کدگذاری و تحلیل محتوا

زاکانی در ۱۰ دقیقه اول ادعا میکند که قدرت دچار یک دگرگونی و پراکندگی شده و جهان در حال تغییر است. او بر موقعیت ژئوپلیتیک ایران باید در منطقه و در جهان و منزلت‌یابی آن تأکید میکند. او بیمحبا از سیاست خارجی دولت خاتمی و روحانی انتقاد میکند و شمشیر را از رو میبندد و کرسنت را سند خیانت دولت آنان میپندارد.

زاکانی در ۱۰ دقیقه دوم از حزبرگایی و ایجاد حزیش با ۲۷۰ شعبه ثبت شده در وزارت کشور میگوید. سپس به موفقیت‌های خود در عرصه جهانی مثل چین و بروکسل میپردازد. از خیانت‌های نفتی توتال، کرسنت و ... در دولت خاتمی به تندی انتقاد میکند. از مشارکت مردم، دغدغه‌های آنان در حوزه معیشت، سلامت و ... میگوید و انسجام و وحدت را رمز پیشرفت، ثروت و آبادانی میداند.

زاکانی در جمع‌بندی میگوید نباید به مردم ستم کنیم؛ باید با عقل و تجربه مذاکره کنیم. او از مبارزه با فساد، دروغ، بیعدالتی و تبعیض سخن میگوید و از مردم میخواهد که اجازه ندهند بین آنها دیوار بکشند و به نام مذهب، قومیت، جنسیت یا هر نام دیگری آنها را از یکدیگر جدا کنند. جدایی خیانت به ایران است؛ خیانت به مردمی است که تمدن و فرهنگ زیبای ایرانی را خلق کرده‌اند.

سال دوم، شماره ۲،
تابستان ۱۴۰۲
بررسی و تحلیل
دیدگاه‌ها و مواضع
سیاست خارجی
کاندیداهای دوره
چهاردهم ریاست
جمهوری

کدهای باز	
دیپلماسی منزلت‌طلبانه، بی‌برنامگی، تحریف، خیانت، تقدیرجام، تروتمندی مردم، پیشرفت و آبادانی، سلامت و معیشت، عدالت، رفع تبعیض، مبارزه با فساد، اتحاد و همبستگی ملی، پرهیز از تجزیه، تقابل و درگیری، اصول سیاست خارجی، گام‌های بین‌المللی، مذاکره بر اساس عقل و تجربه، موقعیت ژئوپلیتیک ایران، انتقاد از دولت خاتمی و روحانی، خیانت کرسنت، حزب‌گرایی، مشارکت مردم، دغدغه‌های معیشت، انسجام و وحدت، مبارزه با فساد، بی‌عدالتی و تبعیض	
کدهای محوری	کدهای گزینشی
وحدت و انسجام، رفاه مرد، پیشرفت و آبادانی، سلامت و معیشت، مبارزه با فساد، عقل و تجربه، حزب‌گرایی، موقعیت ژئوپلیتیک ایران، مشارکت مردم، دیپلماسی	دیپلماسی، وحدت ملی، توسعه، موقعیت ژئوپلیتیک، مشارکت مردمی، عقل و تجربه، مبارزه با فساد

نتیجه گیری

از کدگذاری سخنان کاندیدها می توان دریافت کرد موقعیت ژئوپلتیک ایران برای قالیباف، جلیلی و زاکانی مهم است. پورمحمدی و زاکانی نیز به حزب گرایی اهمیت می دهند. دیپلماسی و میدان هم مورد توجه قالیباف و جلیلی است.

یکی از مواضع مورد اختلاف پزشکیان و قالیباف و جلیلی رفع تحریم و خنثی سازی آن است. چیستی، چگونگی و چرایی دیپلماسی در سیاست خارجی نیز از موضوعات مورد مناقشه بین کاندیدها است.

تقریباً اکثر کاندیدها از وحدت و انسجام ملی، مبارزه با فساد و توجه به معیشت مردم صحبت کرده اند. به طور کلی برتری گرایش عاطفی بر رویکرد علمی در فضای مناظره حاکم بوده است. همچنین تقابل و موضع گیری رویکرد ایدئولوژیک مناظره را برجسته کرده است.

کاندیدها به کدها و مفاهیم سوالات کمتر توجه داشته و از موضوع منحرف می شده اند، علت آن شاید تراکم سوالات، دشواری درک یا مطرح کردن کل سوالات در ابتدا باشد. مرز میان مسائل سیاسی، اقتصادی، فرهنگی که هر کدام مناظره جداگانه ای داشته نیز توسط کاندیدها به روشنی رعایت نشده است.

طبق جدول عناصر مانیفستی، تقریباً بر مناظره فضای علمی حاکم نبوده است و کاندیدها کمتر خود را مقید به برنامه و روش علمی می دانسته و رویه سیاست عامه گرایانه در آن بیشتر به چشم می خورد.

می توان از کدهای گزینشی کاندیدها، اصلاحات سیاسی خاصی مثل «انسان گرایی، ملی گرایی، حزب گرایی، واقع گرایی، منطق گرایی، تعامل گرایی، تجربه گرایی، عقل گرایی، توسعه گرایی» و عباراتی مثل «وفاق ملی، آشتی ملی، وحدت ملی، عدالت، مشارکت، دیپلماسی» را به روشنی استخراج کرد و به تولید زبان سیاست و باز تولید گفتمان سیاسی در ایران کمک کرد.

در بخش اول، دوم و جمع بندی مناظره یکی از مشخصه های اصلی بحث، جدل، دفاع، نفی، اثبات، اعتراض، ادعا، انتقاد، و موضع گیری است؛ کاندیدها به جای اینکه به موضوع بپردازند و به سوالات پاسخ دهند، با شگردهای توریکی بیشتر در صدد اثبات برتری خود یا راندن رقیب از میدان هستند.

سال دوم، شماره ۲،
تابستان ۱۴۰۲
بررسی و تحلیل
دیدگاهها و مواضع
سیاست خارجی
کاندیدهای دوره
چهاردهم ریاست
جمهوری

بخش اول: فرصت ها و ظرفیت های سیاست خارجی

قالیباف با نقد مشاوران پزشکیان، بدون ذکر نام آقای ظریف، که به وحدت و اجماع توجه ندارند و قانون راهبردی مصوب مجلس را مورد نقد قرار داده‌اند، گفت از اینکه اینگونه مواضع و دیدگاهها در تقابل با مواضع پزشکیان است که بر اجماع و وحدت تاکید دارند، می‌تواند آرامش عمومی جامعه را به هم بزند. پزشکیان با دفاع صریح از برجام و ضرورت احیا آن و همچنین نهایی کردن FATF، بر اجماع و انسجام برای موفقیت داخلی و بین‌المللی تاکید کرد. قاضی زاده هاشمی با تمجید از سیاست همسایگی دولت شهید رئیسی به نقد عملکرد دولت روحانی و سپس به نقد پزشکیان و طرفدارانش پرداخت. پور محمدی به نقد وضعیت کاهش حضور مردم در انتخابات و تصویب نشدن قانون جامع انتخابات پرداخته و از اینکه چرا افرادی مثل جهانگیری و لاریجانی تایید صلاحیت نشدند، اعتراض و تاکید کرد تا این مشکلات حل نشود امکان اجماع و تفاهم ملی فراهم نمی‌شود. پور محمدی از اینکه مشخص نیست هر یک از کاندیداهای تایید شده، نماینده کدام جریان فکری و سیاسی جامعه هستند، طبیعی است که بستر لازم برای مشارکت گستره مردم فراهم نمی‌شود.

جلیلی بدون توجه به فضای چالشی و انتقادی گفت وگویی بین سه نامزد قبل از خود، به فرصت‌ها و ظرفیت‌های سیاست خارجی کشور پرداخت. زاکانی با نشان دادن یک کتاب، طرح‌ها و ایده‌های خود در مورد سیاست خارجی را با رویکرد حماسی و شعاری بیان کرد و به منزلت‌یابی جدید برای نشان دادن ایران بر قله‌های جهان تاکید کرد. قالیباف در پنج دقیقه دوم خود به نقد عملکرد مشاوران پزشکیان بدون نام بردن از ظریف ادامه داد. جلیلی خطاب به پورمحمدی بارها گفت که «در خصوص موضوعات مختلف خواب‌نما شده و دقیقاً مسئله را نمی‌دانند». زاکانی با انتقاد از ظریف گفت ظریف از غرب گدایی می‌کند.

سال دوم، شماره ۲،
تابستان ۱۴۰۲
بررسی و تحلیل
دیدگاه‌ها و مواضع
سیاست خارجی
کاندیداهای دوره
چهاردهم ریاست
جمهوری

بخش دوم مناظره: تهدیدها و چالش های سیاست خارجی

قاضی‌زاده هاشمی عمده‌ی بحث خود را به نقد صحبت‌های ظریف و دفاع از عملکرد دولت شهید رئیسی اختصاص داد. پورمحمدی عمده‌ی نقدهای خود را متوجه جلیلی کرد. جلیلی از عملکرد دولت سایه خود در ابعاد مختلف دفاع کرد. جلیلی بالاخره از لاک دفاعی و برنامه‌ای خارج شد و به صورت طوفانی علیه برجام و دولت روحانی سخن گفت. قالیباف بر رفع تحریم‌ها برای رشد اقتصادی تاکید کرد و در میانه

جمع بندی

مناظره ضمن رها کردن بحث‌های چالشی و انتقادی دیگر کاندیداهای، قول‌ها و وعده‌های عملی و اجرایی خود را بیان کرد. پورمحمدی از کسانی که باعث تصویب قطعنامه‌های متعدد در شورای امنیت سازمان ملل متحد شدند، خواست که پاسخگو باشند نه اینکه طلبکار باشند. جلیلی مدعی شده در دوره برجام رشد اقتصادی منفی شده و در حالیکه رشد اقتصادی در دو سال بعد از برجام دو رقمی شده بود.

پورمحمدی به عملکرد جلیلی که مانع از ساماندهی سازمان‌های مردم نهاد شده بود، انتقاد کرد. قاضی زاده در موضع انتقادی نسبت به پزشک‌ها و ستاد وی به مردم قول داد که اینها نمی‌توانند تحریم‌ها را لغو کنند و معتاد توافق هستند. پورمحمدی ضمن دفاع از برجام که تلاشی برای رفع تحریم‌هاست از اینکه عده‌ای با جهل مرکب تحریم‌ها را نعمت می‌دانند، انتقاد کرد. جلیلی ضمن دفاع از عملکرد خود در دبیری شورای عالی امنیت ملی، اقدامات خود در اجماع و هماهنگی بین سران سه قوه را توضیح داد. زاکانی با نشان دادن کلید که بر زندگی مردم قفل زده، به حملات خود به پزشک‌ها با کنایه که مشاوران پزشک‌ها اختلاف‌افکنی می‌کنند، اما ایشان نهج‌البلاغه می‌خوانند ادامه داد.

قالیباف، ستاد پزشک‌ها را همان تیم روحانی دانست که بازگشت به گذشته‌های را که رشد منقعی اقتصادی و شکاف بین حاکمیت و دولت در آن وجود دارد، نوید می‌دهند. قالیباف مدیریت خود را در دوره ۱۲ ساله شهرداری موفق ارزیابی کرد که همین مسیر را در ریاست جمهوری ادامه می‌دهد. پزشک‌ها عزت را در بهبود زندگی مردم دانست و با کنایه گفت که در شرایط چهار نفر به یک نفر، ۵ دقیقه وقت خیلی کمی است. پزشک‌ها در یک بیانیه نوشته شده دیدگاه‌های تحولی خود را در خصوص سیاست خارجی بیان کرد. در حالی که تحریم‌ها، اصلی‌ترین چالش امروز کشور است اما در مناظرات کمتر به این موضوع پرداخته شد و عمدتاً به بحث موافقان و مخالفان برجام گذشت. پزشک‌ها که نماد خود را در صداقت و پاکدستی برجسته کرده بود، در سه مناظره قبلی نتوانسته بود اهداف خود را به صورت روشن اعلام و قاطعیت در تصمیمات و قابلیت در اجرای آنها را نشان دهد، در این مناظره تلاش کرد تا حدی متفاوت ظاهر شود و گفتمان اصلاحی خود را در مقایسه با دیگران برجسته تر کند. پزشک‌ها که امکان بیشتری برای جذب آرای خاموش و خاکستری داشت در این مناظره

هم کمتر توانست مرددین و قهرکنندگان از انتخابات را به رای دادن متقاعد کند.

قالیباف که در سه مناظره قبل در قالب یک دولتمرد و مدیر قوی و اجرایی صحبت کرده بود، در این مناظره هم با این رویکرد تلاش کرد رای بیشتری را از طبقه متوسط جامعه بگیرد. جلیلی که با برنامه های مشخص و مدون وارد انتخابات و مناظره شده بود، تلاش کرد همچنان از خاستگاه جناحی و سیاسی خود فاصله نگیرد و خود را اصولگراترین کاندیدا به جامعه معرفی کند. او کمتر توانست همچنان لازم را در مخاطب ایجاد کند و از بعد اجرایی و کارآمدی کمتر توانست کارنامه خود به مردم ارائه کند. جلیلی بر خلاف سه مناظره قبل توانست با انرژی بیشتری در مناظرات سخن بگوید و تلاش کرد کمتر خنثی باشد و ضمن پاسخگویی به انتقادات پورمحمدی، نسبت خود و برنامه هایش را با واقعیت های جهانی داخلی روشن کند. جلیلی که در سه مناظره قبلی کمتر توانست فراگیری و شمولیت نسبت به تمامی ملت اعم از اقشار، گروه ها و تفکرات از خود نشان دهد، در این مناظره تلاش کرد به بیننده القا کند که ریس جمهور اقلیت نخواهد بود. همچنین او تلاش کرد هراسی را که بخش هایی از جامعه از او دارند، کاهش دهد.

قالیباف در مناظره چهارم برای احیا جایگاه خود، نقد به مشاوران پزشکیان را برجسته کرد و ضمن حمایت از انجام مذاکره، بر تداوم وضعیت موجود پافشاری کرد و چابهار را به عنوان پایتخت دوم اقتصادی ایران اعلام نمود. پورمحمدی، قاضی زاده و زاکانی که تقریباً برایشان مسجل شده بود که امکان رئیس جمهور شدن آنها بسیار ضعیف است، به صورت آزادانه طرح ها و برنامه های خود را برای ترسیم یک چهره مطلوب از شخصیت و جریان فکری خود ارائه نمودند. با توجه به سه قطبی شدن انتخابات و اهمیت دو مناظره آخر در سرنوشت انتخابات و حتی تعیین کنندگی در رفتن افراد به دور دوم، پزشکیان، قالیباف و جلیلی تمام تلاش خود را برای بیان شفاف اهداف و برنامه های خود و تفاوت گفتمان خود با رقبا به کار گرفتند.

همانگونه که انتظار می رفت مناظره چهارم تا حد زیادی طوفانی و چالشی بود، به ویژه کاندیداهایی که شانس پیروزی شان در انتخابات ضعیف بود، کاندیدا اصلی را مورد حمله و هجمه قرار دادند. عمده بحث های مطرح شده در مناظره چهارم به نقد عملکرد دولت های گذشته طی شد و اگرچه چالشی و بحث انگیز بود، نتوانست به انتخاب دقیق تر مردم کمک کند. پرونده ی کرسنت از موضوعات داغ و جنجالی

مناظره چهارم بود و حملات علیه دولت های روحانی و حتی خاتمی در آن برجسته بود.

منابع:

- ادیب حاج باقری، محسن، پرویزی، سرور و صلصالی، مهوش. (۰۹۳۱). روش های تحقیق کیفی. تهران: مرکز نشر علوم پزشکی (بشری).
- امیدی، علی. (۶۸۳۱). چیستی و چگونگی سیاست خارجی مقایسه‌ای: مطالعه موردی روابط ایران و سوریه. فصلنامه مطالعات خاورمیانه، ۴۱، (۱)، ۴-۲۳۱-۹۹.
- ایمان، محمد تقی و نوشادی، محمودرضا. (۰۹۳۱). تحلیل محتوای کیفی. فصلنامه پژوهش، ۳(۲)، ۴۴-۵۱.
- بخشایشی اردستانی، احمد. (۵۷۳۱). اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. تهران: انتشارات آوای نور.
- پارسانیا، حمید. (۱۸۳۱). از عقل قدسی تا عقل ابزاری، علوم سیاسی. ۵ (۹۱).
- حسینقلی زاده، رضوان، حبیبی، لیلا و عالی، مرضیه. (۹۸۳۱). روش شناسی نظریه پایه و با تأکید بر مطالعات سازمانی، فصلنامه راهبرد، ۹۱ (۴۵)، ۷۷۲-۷۵۲.
- خوش‌وقت، محمد حسین. (۵۷۳۱). تجزیه و تحلیل تصمیم‌گیری در سیاست خارجی. تهران: انتشارات وزارت خارجه.
- دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال. (۰۹۳۱). نظریه اسلامی سیاست خارجی: چارچوبی برای تحلیل سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه روابط خارجی، ۳ (۱)، ۷-۷۴.
- سلیمانی، غلامعلی و دهقانی فیروزآبادی، سید جلال. (۳۹۳۱). ابعاد معنایی و نهادی تصمیم‌گیری در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. دوفصلنامه علمی- پژوهشی «پژوهش سیاست نظری، ۶۱، ۰۰۱-۱۷.
- شوری، محمد. (۰۹۳۱). فرایند تولد سیاست خارجی ایران (۱۶۳۱-۸۵۳۱). فصلنامه روابط خارجی، ۳ (۱)، ۷۷-۷۰۱.
- صریح‌القلم، محمود. (۸۸۳۱). سیاست خارجی جمهوری اسلامی: قابلیت و امکان تغییر. فصلنامه بین‌المللی روابط خارجی، ۱(۱)، ۱۲-۰۴.

عابدی شاهرودی، علی. (۵۸۳۱). نظریه علم دینی بر پایه سنجش معادلات علم و دین. علم دینی: دیدگاه‌ها و ملاحظات. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. فقیری، محمد. (۸۹۳۱). کتاب معلم. جلد اول. فصل هفتم. کدگذاری. تهران: انتشارات دستان.

محمودی، منوچهر. (۷۷۳۱). اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. تهران: انتشارات دادگستر.

مطهری، مرتضی. (۱۷۳۱). تکامل اجتماعی انسان. چاپ ششم. تهران: انتشارات صدرا.

مومنی راد، اکبر، علی آبادی، خدیجه، فردانش، هشام و مزینی، ناصر. (۲۹۳۱). تحلیل محتوای کیفی در آیین پژوهش: ماهیت، مراحل و اعتبار نتایج. فصلنامه اندازه گیری تربیتی، ۴۱ (۴).

- Creswell, John W. (2016). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data. Pearson Education. Inc.
- Kohlbacher, Florian (2006) The Use of Qualitative Content Analysis in Case Study Research. *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, 7 (1), Art 1, 1-30.
- Stemler, Steve. (2001). *An overview of Content Analysis. Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7 (17). Retrieved from <http://PAREonline.net/getvn.asp?v=7&n=17>.